

Els altres altres catalans

Article publicat originalment a *El Punt Avui*, el 23 de febrer de 2014

Paco Candel era una persona feta a si mateixa. Fill d'una emigració pobra, de la zona valenciana castellanoparlant, el Racó d'Ademús. Sempre va ser un home de còrpora menuda, jo crec que fruit de les mancances que va haver de viure des de molt nano quan va arribar amb la seva família a la zona de Barcelona *donde la ciudad cambia de nombre*, títol d'una de les seves novel·les. Aquest lloc era Can Tunis, tocant el cementiri de Montjuïc, zona que havia deixat de ser, a poc a poc,

zona agrícola i marina de l'Hospitalet per anar-s'hi instal·lant la Zona Franca i amb ella el gran gruix industrial de Barcelona i àrea metropolitana a partir dels anys 60. Ell sempre va viure allà.

La meva relació amb ell va començar en demanar-li el testimoni del que ell recordava de les execucions durant la Guerra Civil i la postguerra a Montjuïc. Podria dir que va ser un dels pocs testimonis que em van aportar dades per completar el fet repressiu, tant a la guerra com a la postguerra. Recordo la sorpresa quan m'explicava que en les voltes i corredisses de la canalla del barri havien vist molts de morts a les cunetes i pels rodals de la muntanya durant la guerra, però que en la postguerra els camions que duïen els taüts dels afusellats al camp de la Bota eren molt controlats per la Guàrdia Civil. L'exemple el recordo: *"Habíamos visto cinco ataúdes y cuando la noticia volvía al barrio des de la plaza de Catalunya ya eran 25"*. El terror franquista era concret, precís, fred i amb ànim d'exemplaritat. Un Candel, xaval i trapella de barri, que de molt petit ja s'havia posat a treballar, però d'esperit inquiet, tot ho mirava amb ulls plens de preguntes.

Fins allà a finals dels 70 no va parlar habitualment en català, i n'era el defensor més empedreït. Sabia com les gastaven els amos i empresaris franquistes de l'època. Un fet bàsic en el seu esclat vers el país des de la catalanitat més assumida crec que va ser l'any 1977 en ser escollit senador per l'Entesa dels Catalans en una llista unitària de les esquerres catalanes que encara duïen l'ombra allargada de l'Assemblea de Catalunya.

Va ser també regidor a l'Hospitalet de Llobregat, però el que marca la seva vida va ser explicar els confins i anhels d'una emigració que maldava per tenir les mateixes possibilitats que qualsevol altra persona del país. El 1956 escriu *Hay una juventud que aguarda*, era l'obrir pas d'una generació que volia sortir de la presó i el pou que era el franquisme.

L'esclat de tot per a ell i a tots els nivells va ser *Els altres catalans* (1964), un inicial article convertit en assaig que esdevindria obra cabdal, d'aleshores fins avui és el lliure compromís de voler assumir la catalanitat, això és, llengua cultura, identitat i projecte polític propi. Cal llegir i rellegir l'anomenat Mandela català, en ell veurem l'home que estima i suma. La lluita exquisida per la igualtat de tothom. Lluny, molt lluny d'aquestes 15 morts a Ceuta on entre el ministre d'Interior, un autoproclamat catòlic que cita santa Teresa com un legionari la cabra, i l'actuació de la Guàrdia Civil es diu que els emigrants subsaharians nedaven de forma agressiva. (!?). Un fet que ens fa avergonyir de la manca de dignitat vers el ser humà.

Seguim el pas de Paco Candel, la petja que ha deixat per sempre, la tradició del país, sumar i sumar qui vulgui, mestissatge i integració, sempre voler ser un sol poble. Els altres altres catalans d'ahir són catalans d'avui, i sí, convençuts, amb ells caminar vers el nord, Europa, la democràcia, la igualtat i la independència.